

Datgelu cyfraith teulu breifat: Pwy sy'n dod i'r llys yng Nghymru?

Crynodeb

Pwyslais

Mae'r crynodeb hwn yn amlygu prif ganfyddiadau'r adroddiad cyntaf yn y gyfres Datgelu Cyfraith Teulu Breifat. Cynhaliwyd y gwaith ymchwil gan y Bartneriaeth Data Cyfiawnder Teuluol – cydweithrediad rhwng Prifysgol Caerhirfryn a Phrifysgol Abertawe – ar y cyd â'r Athro Liz Trinder, Prifysgol Caerwysg. Awduron yr adroddiad yw:

Linda Cusworth; Stuart Bedston; Liz Trinder; Karen Broadhurst; Becky Pattinson; Rhodri D. Johnson; Bachar Alrouh; Stefanie Doebler; Ashley Akbari; Alex Lee; Lucy J. Griffiths; a David Ford.

Mae'r adroddiad llawn ar gael gan: www.nuffieldfjo.org.uk

Cyfeiriad argymelledig

Cusworth, L. et al. (2020). *Datgelu cyfraith teulu breifat: Pwy sy'n dod i'r llys yng Nghymru?* Crynodeb. Llundain: Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield.

Medi 2020

Canfyddiadau allweddol y gwaith ymchwil	2
Bylchau data a blaenoriaethau ar gyfer y dyfodol	3
Argymhellion	4
Cyfeiriadau	4

Mae cyfran sylweddol o'r achosion yn y system cyfiawnder teuluol yn ymwneud ag anghydfodau rhwng rhieni ynglŷn â threfniadau plant ar ôl i deulu wahanu. Ceir pryder ynglŷn â lefel y galw am gyfraith breifat yng Nghymru a Lloegr, a chanfyddiad bod gormod o rieni'n or-ddibynol ar y llysoedd i ddatrys anghydfodau personol (Gweithgor Cyfraith Breifat 2019; McFarlane 2019).

Mae'r crynodeb hwn yn amlygu prif ganfyddiadau adroddiad ymchwil sy'n archwilio tueddiadau yn y galw yng Nghymru, gan gyflwyno tystiolaeth newydd i'r drafodaeth hon. Mae'n datblygu proffil demograffig o'r teuluoedd dan sylw, gan gynnwys lefelau amddifadedd, patrymau'r gorchmynion y gwneir cais amdanynt, a chyfran y ceisiadau ailadroddus. Wrth wneud hynny, mae'n gwella ein dealltwriaeth o nodweddion, anghenion a bregusrwydd y teuluoedd sy'n ymwneud ag achosion cyfraith breifat.

Dyma'r adroddiad cyntaf o'i fath i ddefnyddio data lefel poblogaeth am gyfraith teulu breifat yng Nghymru, wedi'i gysylltu â data demograffig, a'r cyntaf yn y gyfres Datgelu Cyfraith Teulu Breifat, sy'n ceisio datblygu proffil o deuluoedd mewn achosion cyfraith breifat, a'u llwybrau a'u canlyniadau yng Nghymru a Lloegr.

Canfyddiadau allweddol y gwaith ymchwil

Ar hyn o bryd, mae'r sylfaen dystiolaeth i lywio polisi ac arferion yng Nghymru a Lloegr yn llai datblygedig o lawer ar gyfer cyfraith teulu breifat nag y mae ar gyfer cyfraith teulu gyhoeddus, er bod mwy na dwywaith cymaint o achosion cyfraith breifat bob blwyddyn. Ni fu unrhyw waith ymchwil o bwys ynglŷn ag achosion cyfraith breifat yng Nghymru.

Mae ein dadansoddiad wedi cadarnhau bod yr hyn y mae gwaith ymchwil presennol yn ei ddweud wrthym am Loegr yn wir am Gymru hefyd – bod mwyafrif yr achosion cyfraith breifat: rhwng dau riant; yn cael eu dwyn gan y rhiant dibreswyl fel arfer, sef y tad gan amlaf; ac yn ymwneud ag un plentyn, sydd fel arfer rhwng un a naw mlwydd oed. Mae'r oedolion sy'n ymwneud ag achosion cyfraith breifat yn eu hugeiniau hwyr a'u tridegau yn bennaf.

Mae'r defnydd a wneir o'r llys yn isel o hyd. Fodd bynnag, yn gyffredinol, mae nifer y ceisiadau cyfraith breifat wedi bod yn cynyddu'n raddol yn ystod y degawd diwethaf

- Yn 2007, roedd 2,440 o geisiadau cyfraith breifat. Cynyddodd hyn i 3,800 yn 2013, yna gostyngodd yn sylweddol yn dilyn y newidiadau i gymorth cyfreithiol a gyflwynwyd y flwyddyn honno. Erbyn hyn, mae nifer y ceisiadau wedi dychwelyd i'r lefel flaenorol fwy neu lai, gyda 3,390 o geisiadau yn 2018.
- Mae'n ymddangos bod dileu'r hawl i gael cymorth cyfreithiol (heblaw ar gyfer achosion penodol sy'n ymwneud â cham-drin domestig) wedi gohirio neu oedi ceisiadau yn bennaf, yn hytrach na lleihau lefel yr angen am gymorth yn y tymor hwy.
- Mae llai nag 1% o'r holl deuluoedd yng Nghymru (gan gynnwys teuluoedd sy'n gyflawn ac wedi'u gwahanu) yn gwneud cais cyfraith breifat bob blwyddyn.

Beth yw 'achosion plant cyfraith breifat' neu 'achosion'?

Lle nad yw rhieni (neu ofalwyr eraill) yn gallu cytuno ar y trefniadau ar gyfer eu plant, caiff un neu'r ddau wneud cais i'r llys am orchymyn o dan Ddeddf Plant 1989. Mae amrywiaeth o orchymynion ar gael ar gyfer gwahanol amgylchiadau. Yr un mwyaf cyffredin yw gorchymyn trefniadau plentyn (CAO), sy'n rheoleiddio'r trefniadau yn ymwneud â ble y dylai plentyn fyw a/neu bwy y dylai ei weld.

O ble y daeth y data?

Mae'r astudiaeth hon yn defnyddio data gweinyddol diennw o Cafcass Cymru, sy'n cael ei gysylltu â data demograffig ac amddifadedd gan ddefnyddio'r systemau diogel iawn ar gyfer cysylltu ac anonymeiddio a sefydlwyd gan Fanc Data SAIL (Ford et al. 2009; Lyons et al. 2009).

Mae'r astudiaeth yn cynnwys yr holl geisiadau cyfraith breifat a wnaed i'r llys teulu yng Nghymru rhwng 2007 a 2018. Cynhwyswyd gwybodaeth am y gorchymynion cyfreithiol yr ymgeisiwyd amdanynt – a'r ymgeiswyr, yr ymatebwyr, a'r unigolion dan sylw – ar gyfer ceisiadau a roddwyd rhwng 2011 a 2018.

Mae oddeutu traean o'r ceisiadau yn rhai sy'n dychwelyd i'r llys

- Gwnaed rhwng 31% a 34% o'r ceisiadau cyfraith breifat rhwng 2014 a 2018 gan ymgeisydd a fu'n ymwneud â chais blaenorol yn ystod y tair blynedd diwethaf.
- Mae mamau ychydig yn fwy tebygol o dychwelyd i'r llys.
- Mae tadau'n fwy tebygol o fod yn ymgeiswyr ailadroddus, tra bod mamau'n fwy tebygol o fod yn destun ceisiadau ailadroddus, neu gyflwyno eu ceisiadau eu hunain ar ôl bod yn destun cais blaenorol.

Mae cysylltiad amlwg rhwng amddifadedd a cheisiadau cyfraith breifat, sy'n dangos bod bregusrwydd economaidd rhieni cyfraith breifat wedi cael ei anwybyddu'n flaenorol

- Yn 2018, roedd 29% o dadau a 33% o famau a wnaeth gais cyfraith breifat yn byw yn y cwintel mwyaf difreintiedig, ac roedd 51% o dadau a 56% o famau yn byw yn y ddau gwintel mwyaf difreintiedig.

- Yn yr un modd ag achosion cyfraith gyhoeddus, mae lefel yr angen a thueddiadau yn amrywio yn ôl ardal ddaearyddol, a gwelir y cyfraddau uchaf o geisiadau cyfraith teulu breifat yn Abertawe a de-orllewin Cymru.

Mae rhywfaint o dystiolaeth o 'fwlch cyfiawnder' yn dilyn newidiadau i gymorth cyfreithiol

- Roedd gostyngiad yng nghyfran y ceisiadau a gyflwynwyd gan dadau, gan ymgeiswyr iau, a chan dadau sy'n byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig o 2013 ymlaen. Mae hyn yn gyson ag ymddangosiad 'bwlch cyfiawnder' yn dilyn dileu cymorth cyfreithiol o'r rhan fwyaf o achosion cyfraith breifat yn 2013.

Er bod y boblogaeth cyfraith breifat gyffredinol yn eithaf sefydlog, mae rhai newidiadau yn yr hyn yr ymgeisir amdano

- Mae mwyafrif y ceisiadau cyfraith breifat yn parhau i fod ar gyfer gorchmynion trefniadau plentyn (CAOs).
- Bu cynnydd cyfrannol mewn ceisiadau am orchmynion cyfraith breifat 'eraill' yn ystod yr ychydig flynyddoedd diwethaf. Cynyddodd nifer y ceisiadau am orchmynion gorfodi, camau gwaharddedig a materion penodol o 15% o'r holl geisiadau gan rieni yn 2011 i 30% yn 2018.
- Mae'r gorchmynion 'eraill' hyn yn cynrychioli newid eithaf arwyddocaol i lwyth gwaith y system cyfiawnder teuluol tuag at yr hyn a allai fod yn achosion mwy heriol neu ddadleuol.

Bylchau data a blaenoriaethau ar gyfer y dyfodol

Nod y gyfres Datgelu Cyfraith Teulu Breifat yw datblygu proffil cynhwysfawr o'r plant a'r oedolion sy'n ymwneud â'r system cyfiawnder teuluol yng Nghymru a Lloegr, eu llwybrau, eu profiadau a'u canlyniadau,

gan ddefnyddio cyfleoedd i gysylltu data gweinyddol o fewn Banc Data SAIL.

Mae ein blaenoriaethau ymchwil uniongyrchol yn cynnwys y canlynol.

- Cymharu achosion cyfraith breifat yng Nghymru a Lloegr, gan gynnwys proffiliau o'r unigolion sy'n gysylltiedig, mathau o geisiadau a dychweliadau i'r llys.
- Edrych yn fanylach ar anghenion a bregusrwydd oedolion a phlant cyn mynd i'r llys, gan gynnwys cyffredinrwydd anawsterau iechyd meddwl, cam-drin domestig a materion amddiffyn plant eraill. Bydd archwilio'r gorgyffyrddiad rhwng achosion cyfraith gyhoeddus a phreifat yn flaenoriaeth allweddol.
- Gweithio i wahaniaethu mathau o achosion cyfraith breifat a llwybrau oedolion a phlant, gan gynnwys dadansoddiad manylach o achosion sy'n dychwelyd a'r rhai lle y cynrychiolir y plentyn ar wahân (a adwaenir fel achosion 'Rheol 16.4'). Gallai defnyddio data wedi'i gysylltu ar raddfa fawr (iechyd, lles a demograffig ychwanegol) daflu mwy o oleuni ar yr hyn a allai wahaniaethu proffiliau defnyddwyr unigol, ailadroddus, a lluosog (neu gronig). Byddai hyn yn golygu y gellid adnabod ac ymyrryd yn gynharach i atal yr hyn a fyddai'n achosion cronig fel arall rhag mynd yn hirsefydlog.
- Ymchwilio'n fanylach i wahanol fathau o achosion, yn enwedig achosion ansafonol nad oes llawer o waith ymchwil blaenorol ynglŷn â nhw: y rhai hynny sydd â dau ymgeisydd neu fwy a/neu ddau ymatebwr neu fwy; a'r rhai hynny sy'n cynnwys gorchmynion heblaw ar gyfer trefniadau plant.

Argymhellion

Er bod y rhaglen waith hon ar gam cynnar o hyd, mae'r pedwar goblygiad canlynol i bolisi ac arferion yn ymddangos yn glir ar yr adeg hon.

- Mae'r gwaith ymchwil hwn wedi dangos bod nifer anghymesur o achosion cyfraith breifat yn ymwneud â phobl sy'n byw mewn ardaloedd mwy difreintiedig. Mae'n hollbwysig bellach bod llunwyr polisi'n rhoi ystyriaeth briodol i rôl amddifadedd fel ffactor mewn achosion cyfraith breifat a sut mae'n rhyngweithio â ffactorau eraill fel gwrthdaro, cam-drin domestig a materion amddiffyn plant eraill. Bydd hyn yn gam allweddol wrth lywio – ac efallai ailffurfio – yr ymateb i'r angen am gyfraith breifat yn y llys a'r tu allan i'r llys.
- Mae'r gwaith ymchwil wedi amlygu rhai gostyngiadau mewn ceisiadau cyfraith breifat gan dadau, gan ymgeiswyr iau, a chan y rhai hynny sy'n byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yn dilyn y diwygiadau i gymorth cyfreithiol yn 2013. Argymhellwn fod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn adolygu'r dystiolaeth hon, ochr yn ochr â dadansoddiadau eraill a allai fod ganddi, i fyfyrion ar b'un a yw mynediad at gyfiawnder yn cael ei rwystro a beth ellid ei wneud i fynd i'r afael â hynny.
- Mae mwyafrif yr achosion cyfraith breifat yn ymwneud ag un plentyn neu ddau sibling. Bydd cymorth brodyr a chwiorydd, y ceir cryn dystiolaeth i ddangos ei fod yn rhoi cydnheredd i blant, ar goll mewn nifer fawr o achosion cyfraith breifat. Yn ogystal â mynd i'r afael â'r anghydfod rhwng oedolion, mae'r gwaith ymchwil yn amlygu pwysigrwydd sicrhau bod cymorth ar gael i blant.
- Argymhellwn fod Cafcass Cymru, ar y cyd â Cafcass Lloegr yn ddelfrydol, yn parhau i brofi a gweithredu proses i gofnodi yn ei gronfa ddata: p'un a oes

honiadau o gam-drin domestig a phryderon diogelu eraill; perthynas pob oedolyn â'r plentyn ac oedolyn arall/oedolion eraill; ac, yn ddelfrydol, trefniadau byw'r plentyn ar adeg y cais. Byddai hefyd yn fuddiol pe byddai 'treulio amser gyda' neu 'fyw gyda' yn cael ei gofnodi ar CAOs.

Cyfeiriadau

Cusworth, L., Trinder, L., Bedston, S., Broadhurst, K., Pattinson, B., Johnson, R.D., Alrouh, B., Doeblar, S., Akbari, A., Lee, A., Griffiths, L.J. a Ford, D.V. (2020). *Datgelu cyfraith teulu breifat: Pwy sy'n dod i'r llys yng Nghymru?* Llundain: Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield.

Ford, D. V, Jones, K.H., Verplancke, J.P., Lyons, R.A., John, G., Brown, G., Brooks, C.J., Thompson, S., Bodger, O., Couch, T. a Leake, K. (2009). The SAIL Databank: Building a national architecture for e-health research and evaluation. *BMC Health Services Research*, 9.

Lyons, R.A., Jones, K.H., John, G., Brooks, C.J., Verplancke, J.P., Ford, D. V, Brown, G. a Leake, K. (2009). The SAIL databank: Linking multiple health and social care datasets. *BMC Medical Informatics and Decision Making*, 9(1).

McFarlane, A. (2019). *Living in interesting times: Keynote address to Resolution Conference*.

Y Weinyddiaeth Gyfiawnder. (2020). *Assessing risk of harm to children and parents in private law children cases - Final Report*. Llundain: Y Weinyddiaeth Gyfiawnder.

Gweithgor Cyfraith Breifat. (2019). *A review of the Child Arrangement Programme [PD12B FPR 2010]*. Llundain: Adroddiad i Lywydd yr Is-adran Deuluoedd, yr Uchel Lys Cyfiawnder.

Gweler y prif adroddiad am restr lawn o'r astudiaethau a lywiodd yr adolygiad. Ar gael o: www.nuffieldfjo.org.uk.

Ynglŷn ag Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield

Nod Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield yw cefnogi'r penderfyniadau gorau posibl i blant trwy wella'r defnydd o ddata a thystiolaeth ymchwil yn y system cyfiawnder teuluol yng Nghymru a Lloegr. Gan ymdrin â chyfraith gyhoeddus a phreifat, mae Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield yn darparu dadansoddiadau ac ymchwil hygyrch i weithwyr proffesiynol sy'n gweithio yn y llysoedd teulu.

Sefydlwyd Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield gan Sefydliad Nuffield, sef ymddiriedolaeth elusenol annibynnol sy'n ceisio hyrwyddo lles cymdeithasol. Mae'r Sefydliad yn ariannu ymchwil sy'n llywio polisi cymdeithasol, a hynny'n bennaf ym meysydd addysg, lles, a chyfiawnder. Mae hefyd yn ariannu rhaglenni myfyrwyr er mwyn i bobl ifanc ddatblygu sgiliau a hyder mewn dulliau meintiol a gwyddonol. Sefydliad Nuffield yw sylfaenydd a chyd-ariannwr Sefydliad Ada Lovelace a Chyngor Biofoeseg Nuffield.

Mae Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield wedi ariannu'r prosiect hwn, ond safbwyntiau'r awduron yw'r rhai a fynegir ac nid, o reidrwydd, Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield na'r Sefydliad.

Ynglŷn â'r Bartneriaeth Data Cyfiawnder Teuluol

Mae'r Bartneriaeth Data Cyfiawnder Teuluol yn gydweithrediad rhwng Prifysgol Caerhirfryn a Phrifysgol Abertawe, gyda Cafcass a Cafcass Cymru yn rhanddeiliaid allweddol. Fe'i hariennir gan Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield.

Ymgwymerir â'r rhaglen waith Datgelu Cyfraith Teulu Breifat ar y cyd â'r Athro Liz Trinder, Prifysgol Caerwysg.

Swansea University
Prifysgol Abertawe
Medical School
Ysgol Feddygaeth

Population Data Science
at Swansea University

Elusen gofrestredig 206601
nuffieldfjo.org.uk | @NuffieldFJO
nuffieldfoundation.org | @NuffieldFound

Hawlfraint © Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield 2020

Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield
28 Bedford Square, Llundain WC1B 3JS
Ff: 020 7631 0566